

Vsakokrat znova pa se ujamemo v lastno, zdi se mi popolnoma napačno razumljeno majhnost, in živimo v naivni veri, da nas bodo spoštovali le takrat, če bomo besedovali po tuje in se prilagajali velikim. Verjetno pa je res, da nam tudi nova država ne bo mogla pomagati, da bi na lepem zablesteli v Evropi na vseh področjih v gospodarstvu in v kulturi. S slikarstvom smo pred desetletji že stopili v Evropo, žal smo se po nemarnem tudi sami izrinili iz okolja, ki nas je že priznavalo. Kolikor bomo poskušali najti pot v Evropo tudi v (recimo) arhitekturi, pa bomo morali najprej odpreti vrata tujim mojstrom in se spopasti z njimi v zahtevnem dialogu. Cehovske pregrade in privilegiji prinašajo le začasno korist, pa še to le nekaterim. Seveda ni to nič novega. Spomnimo se le gradnje popotresne Ljubljane. Vrsto lepih palač so oblikovali dunajski in češki mojstri – konkurenca pa je tako ali drugače prisilila mojstra Fabianija, da je širokopotezno preglasil vso importirano arhitekturo in postavil merila, ki veljajo še danes. Vse to so najbrž utrinki, ki bi bolj artikulirano mesto našli v organiziranem dnevniku, kjer bi lahko nizali dogodke in sprotne komentarje. Po drugi strani ima refleksija in včasih malce zmeden niz spominskih občutij tudi svojo ceno – spet nas namreč spodbuja k pisanju dnevnika, ki ga ne bomo nikoli pisali. Sploh pa je zoprno pisati o politiki in o visokodonečih nacionalnih stvareh. Največja pridobitev plebiscita, osamosvojitve in mednarodnega priznanja republike Slovenije je ozračje sproščenosti in to, da nam ni treba razmišljati o slovenstvu kot o usodni in tragični dimenziji našega bivanja. Zato tudi kultura, ki raste (in ki bo rasla) na naših tleh, ne bo več zaščitena cvetlica v regionalnem parku, ampak izrazito osebna drža, način komunikacije s soljudmi, in sicer plemenita in povzdigujoča, vendar samoumevna in vsakdanja dejavnost talentiranih posameznikov, ki bodo pisali, slikali, komponirali, oblikovali, igrali. Najbrž pa bo treba preseči stari kulturniški kompleks, ki se ga kar ne moremo znebiti, da namesto kulture vsi vprek ustvarjamo kulturno politiko, rešujemo kulturno problematiko in preklanjamo oblast. Dokler bomo od ministrov pričakovali čudeže, ne bomo imeli edinega čudeža, ki nam ga lahko kultura v najširšem pomenu besede nudi – pretresljive drame, sijajne komedije, odlične slike, vzorne grafike, fantastične novele, svetovljanskega koncerta, grotesknega hepeninga, v srce segajočega šansona, mojstrskega soneta, bleščečega rocka, presenetljivo zgovornih in šokantnih muzejev in galerij pa tudi kupcev umetnin, koncertne in gledališke publike...

Pavle
Zidar

Komunikacijski ali (dalje) duhovni jezik

Prepričan sem, da je slovenska literatura izjemna, pestra, močna in tudi najbolj zanimiva identiteta našega narodnega bistva. Svet mimo tega pojava ne bo šel molče. Vedno nas bo odkrival. Res, da ne po kosih in obsežno, ampak primerno temu, kar smo: drobtina. Ne vidim v romanih Lipuša, ki je segel zelo odmevno v frankofonsko območje, nekaj naključnega, marveč je s svojim živim, zelo tvorim jezikom, ki je predvsem duhovni jezik in ne komunikacija, prevzel najprej

Handkeja, da je dosegel njegovo prezentacijo v nemščino in kasneje tudi v francoščino. Florijan Lipuš je tako dokazal, da je jezik sluznic ali čutnega počutja tisti jezik, ki bo boj za našo identiteto na koncu dobil. Ne politika in njene nesposobnosti, pač pa je to naša oplojena trubarščina. *Kultura*. To je potem moč metafore tudi v demetaforičnem postopku pesnjenja – Šalamun in ekstatiki metafore – Kovič, Zajc, Grafenauer, Zlobec in drugi, ki so mimo politike dosegli svoj odmev in domet v jezike. Izjemni Udovič, Kocbek, Kosovel. Mislim, da je prav kultura tista, ki utemeljuje slovensko politiko in ne narobe – politika kulturo. Vzemimo samo Čebine. Pa ne zato, ker so Čebine kaj naredile za slovensko literaturo, ampak je partija 1937. preprosto to duhovno moč prepoznala in jo vključila za dosego oblasti. Seveda ji je namenila častno mesto, kakšno v resnici pa je dosegla kasneje, je stvar še vedno zelo živega spomina. Zdaj je tu nenadoma več *partij*, vendar nikjer nobenih Čebin. Zakaj? Oblasti na Slovenskem se ne osvoji brez kulture. To me je silno presenetilo, ko nobena od strank preprosto slovenske kulture (literature) ni vključila v svoj program. Pač pa danes lahko beremo v asociacijah KD, verskih lističih, da bodo kristjani podpirali (in brali) SAMO DOBER TISK in se zadoščevali za plehkost in pornografijo. (Glej *Spravna molitev za Slovenijo*, 15. I. 92)

Kdo bo *ovcam* povedal, kaj je pornografsko, medlo, plehko? Ali bo *ljudstvo* kar samo reagiralo, brez impulza? Nekdo bo torej moral izbirati! In če bo, sem prepričan, da bo med avtorje prištel Marcel Proust s svojo Sodomom in Gomoro, Vzrok – nakazovanje Thomasa Bernharda in kar precej tekstov Lojzeta Kovačiča. Tudi Strah in pogum je ljudstvo odkrilo in zavrglo samo, čeprav ga ni bralo. To zdaj že vemo.

V lističu še piše: *Dosledno odklanjati vsako plehkost*. Toda, če preberem spravno molitev samo, je ta silno plehka sama po sebi in zelo neodgovorna, saj vpleta v kontekst vsega mogočega grožnje iz Nove zaveze s konotacijami uničenja.

Če se ne spreobrnate, boste vsi enako pokončani (Lk. 13,5)

Smo na pragu novega socialističnega – demokratičnega realizma? Ki bo uspel, kakor je uspel prvi, ker ljudje pač branje sovražijo in je denimo floskula o zadoščevanju za tisk, ki je pornografski in plehek, sijajen izgovor, da knjige, ki so umetniška besedila in silno učinkovito sredstvo za dosego človeške kvalitete, črtamo in dosegamo cilje, ki so teološko-ideološki. Ki torej v ničemer ne odstopajo od časa, ki je presežen. Na drugi strani pa lahko beremo v lističih oz. knjigah, ki niso zadoščevalen klic, da je nacionalno vprašanje del tehnološkega ocenjevanja položaja, ne pa kakšna fundamentalistična vrednota. To je v bistvu čisto ista doktrina fašizacije.

Kultura (literatura) nas sili v spremenjen način življenja – naravnost ven iz plitvin in v drugačnost. In to nenehno. Ali to moti Zadoščevalce za Slovenijo? Šele v literaturi je človek povsem razviden in novopomenski. Kultura dejansko v vsakem svetu rešuje človeško kvaliteto. Samo umetniška besedila mi dajajo smiselne odgovore. Poenostavljeno rečeno: literatura je mati oziroma prag, prek katerega se vračša k zametku samega sebe in ga naravnavaš v višjo pozicijo. H korekturi spočetja. Literatura kot mati imata v sebi silo rojstva. In prav to vračanje h kulturi-literaturi pomeni, da nisi do kraja rojen in da se moraš kar naprej znova rojevati *drug*. Ne pa iskati zadoščevalnih poniževanj.